

jih kot gesla za posamezne enciklopedije, uspelo z njihovo združitvijo oblikovati celovito delo, s prepričljivimi povezavami med posameznimi poglavji, v katerih avtor dosledno izpolnjuje temeljni namen dela, kot ga je napovedal v predgovoru. Zgodovinsko-pojmovno osvetljevanje nekaterih ključnih prvin novodobne države nudi izjemen intelektualni užitek, ob katerem se zaveš tako prehojene poti kot tudi sodobnega sprevačanja in zlorabljanja zgodovinsko oblikovanih pojmov. Kljub obilnemu navažanju zgodovinskih dogodkov ter številnih avtorjev, ki so te dogodke bistveno zaznamovali ali vsaj miselno učinkovito spremljali, Matteuccijsvo besedilo nikoli ne zabrede v faktografsko opustelost, saj vseskozi ohranja in razvija pretanjeno miselno razčlenjevanje z jasnim, čeprav nikoli vsiljivim ali pretirano moralizirajočim sporočilom današnjemu bralcu. Sporočilom, ki se pogosto dojame prej kot samoumevna posledica njegovega filozofsko-zgodovinskega raziskovanja kot pa avtorjeve osebne opredelitve in vrednotne presoje. Izrazit primer je njegovo razpravljanje o politiki, kjer nas na nevsiljiv, a tako prepričljiv in zavezujoč način, privede do spoznanja, da smo sicer ohranili antični pojem, a ga skozi stoletja tako prevrednotili, še več, sprevrgli in oddaljili od njegovega izvora, da je izgubil pojmovno globino in se izrabil do te mere, da mu z lahkoto pripisujemo tudi takšne lastnosti, ki s samim pojmom ne bi smele imeti nobene zveze. Pritrditi je avtorju, da gre za izrabiljenost, še več, za oropanje pojma. Ni mogoče ostati ravnodušen ob njegovem nekoliko daljšem razmisleku o javnem mnenju, pa tudi ne ob sicer kratkih, navidez bolj mimogrede navrženih opombah o odnosu vere in cerkve do države, o vzrokih in pomenu sekularizacije, o veri in njenem vztrajanju pri nespremenljivosti vrednot, o političnem razredu in demagoških bližnjicah, o genezi zakona kot pravnega vira in o prepričanju, da sodobna družba še vedno išče svoj *nomos*, ki pa ga utegne najti samo tedaj, pravi avtor, če bo sposobna udejaniti enake možnosti dostopa na prizorišče razpravljanja, in se obrniti k dejanskim izkušnjam ljudi in ne k avtoritarnim načrtom politikov ali k sanjarijam raz-

svetljenih duhov, ki bi radi uveljavili svoje vedenje, ne pa razlagali skupne izkušnje.

Kako naj gre slovenski bralec neprizadeto mimo avtorjeve, dejali bi, bolj mimogrede zapisane ugotovitve, "da je moč določena opravila izpeljati bolje in razumneje, če se odpre širok prostor delovanja in če je moč delati z velikimi števili. Politični prostor mora biti velik, saj omogoča bogatejši in bolj raznolik pluralizem, medtem ko je majhna država prej vzrok za takšno prežemanje in poenotenje, ki izloča različnost in daje prednost enovitosti". Neprijetna pripomba za pripadnika majhnega naroda in majhne države, a hkrati izzivajoča: če se zaveš nevarnosti majhnosti, se morda zaveš tudi nuje iskanja moči za njeno preseganje. Tudi zaradi te in vseh drugih avtorjevih premislekov in odzivov je Matteuccijsva knjiga prvovrsten intelektualni izziv, ki bi moral izzvati ne le zgolj teoretike, temveč tudi vse tiste, ki krojijo naše življenje v okviru ustanove, ki je v preteklosti in sedanjosti tako močno zaznamovala naše vsakdanje početje, kakor tudi moralno in intelektualno življenje.

Aleš DEBELJAK

Dimitrij Rupel
Svoboda proti državi

Znanstvena knjižnica FDV, Ljubljana 1998

Knjiga kulturno-socioloških spisov Dimitrija Rupla z naslovom "Svoboda proti državi: osvobodilni in prosti čas" (Znanstvena knjižnica FDV, Ljubljana 1998) prinaša predvsem osebno in hkrati analitično refleksijo socialnih, kulturnih in političnih razsežnosti "tranzicije", kakor jih vidi nekdanji disident in polemični pisec, pa tudi bivši ljubljanski župan in slovenski veleposlanik v ZDA.

Knjiga je zgrajena iz dvanajstih poglavij, ki so notranje razčlenjena na posamezne spise, hkrati pa vendarle razmeroma smiselno zaokrožena. Poglavja, ki "za nazaj" podeljujejo koherenco posameznim esejem, ki so nastali ob različnih priložnostih, kontrapunktično povzemajo in preoblikujejo tematske sklope, ki definirajo jedro knjige. Grobo vzeto so tematski sklopi sledeči:

problem demokracije in njenih meja ter inspiracij; slovenska kulturna, zlasti književna zgodovina v tistih "nevralgičnih točkah" slovenskega devetnajstega in dvajsetega stoletja, kjer se zveza med kulturno in politično sfero pokaže še zlasti izrazito; metodološke dileme pri uporabi fenomenološke sociološke misli, kakršno razvija avtorju ljubi teoretik Alfred Schutz in na njegovi sledi potem še Thomas Luckman ter Peter L. Berger z "družbeno konstrukcijo realnosti"; funkcija in vloga slovenskih intelektualcev pred in po koncu komunističnega *ancien regime*; nazadnje pa tudi vprašanje svobode in individualizma, ki predstavlja pravzaprav nekakšen strukturni okvir vseh Ruplovih meditacij.

Dimitrij Rupel v teh spisih domiselno kombinira analitična pristopa, ki ju je v svojem dosedanjem obširnem opusu že večkrat uporabil. Gre za osebno navdahnjeni in z biografskimi ekskurzi podprti slog literarnega eseja, kakršnega je Rupel pognal do vznemirljivega vrhunca v svoji knjigi *"Poskusi z resničnostjo"*, hkrati pa gre za pretehtano sociologizirajoče mišljenje, ki ga je Rupel elegantno demonstriral v svojih bržkone najpomembnejših knjigah *"Svobodne besede"* in *"Besede božje in božanske"*. V pričujoči knjigi imamo opravka s križanjem teh dveh pristopov. V marsičem, zlasti v analitičnih intervencijah, kjer se zdi, da pisec predvsem reagira na aktualne pojave post-komunističnih družb in globalnih komunikacij, je ta metoda gotovo plodna, saj prinaša zanimive rezultate. Tako Rupel npr. ne parazitira na (pri nas razmeroma trdno zasidrani) romantizirajoči ideji intelektualnega poslanstva, ampak pogosto uspe iz disidentske intelektualne drže izluščiti racionalno jedro kritike, hkrati pa razgaliti manipulacije intelektualcev (in z njimi) v "areni post-komunističnega življenja", vključno s spremenjeno vlogo množičnih medijev. Pri teh analizah, kjer se njegova advokatura državnih institucij včasih zdi le pretirano goreča, se opira na relevantno literaturo tujih in domačih avtorjev, informirano segajoč v različne discipline (zgodovina, sociologija, politologija itd.), hkrati pa ponuja tudi izvirne prispevke k tej tematiki, ki bo zaradi

svoje aktualnosti gotovo v središču zanimanja socialne misli še vrsto let.

Vendar ima Ruplova metoda tudi nekaj slabosti, saj se je težko otresti občutka, da včasih preveč površno, nekako mimogrede navrže idejo, referenco ali pa zgodovinsko dejstvo, ne da bi natančno domislil posamezne motivne sklope ali pa ublažil svoj bržkone "politično zainteresirani" odpor do kritične inteligence svojih nekdanjih prijateljev iz kroga Nove revije. To je morda razumljivo: eksplozivna avtorjeva gnanost, da bi raznolike, duhovite in nemalokrat pronicljive ideje "na ogled postavil" takoj, pa čeprav v nekoliko grobem stanju, tu in tam avtorju tudi preprečuje, da bi svoje zamisli konsekvntno izpeljal in nemara preveril protislovja, ki se skrivajo v izbrani tematiki. Mislim, da s tega vidika ne bi bilo nemogoče govoriti o nekakšnem "intelektualnem laboratoriju", kjer občinstvo ne vidi le končnih rezultatov, ampak predvsem proces mišljenja sam. Z drugimi besedami: kakor univerzitetni profesor pred študenti preverja nekatere še ne povsem kristalizirane, zato pa nadvse urgentne misli, tako tudi Rupel zapisuje svoje eseje kot svojevrstno obliko predavanj, kjer polemična ostrina in publicistična ohlapnost nista nujno moteči, ampak utegneta delovati provocirajoče. V tem pa je tudi ena od odlik Ruplovega tukajšnjega pisanja.

Najmočnejši je Rupel nedvomno v slovenski intelektualni zgodovini, katere mnogovrstno gradivo zna v navzkrižnih branjih domiselno povezati tako, da bralec dobi vpogled v iskrivega duha, ki se zaveda, da zgodovinski fakt dobi svoj smisel šele v aktualni prisvojitvi. Fascinantna je Ruplova seznanjenost z mnogovrstnimi oblikami slovenske ustvarjalne energije od Slavka Gruma in Vitomila Zupana pa do Ivana Hribarja in Ivana Tavčarja, slovenskega kulturnega boja in slovenskih intelektualnih publikacij. Nič manj ni spoštovanja vredno avtorjevo poznavanje aktualnih "svetovnih" intelektualnih trendov (konflikt civilizacij S. Huntingtona, konec zgodovine F. Fukuyame itd.) oziroma avtorjeva sposobnost, da jih smiselno naveže na slovenske družbene razmere.

Ta knjiga Dimitrija Rupla, ki je—kot mnoge njegove—več knjig v eni, daje navsezadnje tudi nekatere nastavke za razvoj kulturološke terminologije, saj s svojo hitrostjo povzemanja in prilagajanja tujih, zlasti ameriških teoretskih konceptov slovenskim razmeram v našem znanstvenem oz. še bolje, širšem kulturnem prostoru, opravlja pionirsko delo, kar je počel npr. že s svojimi spisi v tradiciji teorije “družbene konstrukcije realnosti”, ki jo je promoviral mnogo let pred dejanskim izidom slovenskega preveda osrednje knjige iz te sociološke usmeritve.

Gregor BULC

Peter Stankovič, Gregor Tomc, Mitja Velikonja

Urbana plemena: subkulture v Sloveniji v devetdesetih

ŠOU - Študentska založba, Ljubljana 1999.

Zbornik je prvi podrobnejši oris različnih slovenskih subkultur, če odštejemo nekaj posameznih poskusov, kar mu daje posebno mesto v zbirki sodobnih socioloških raziskav pri nas. Žal je potrebno že takoj na začetku ugotoviti, da je razpon *Urbanih plemen*, poleg razumljive časovne zamejitve, zožen pretežno na mladinske, zlasti v glasbi osmišljajoče se subkulture. Slednje bi sicer, sodeč po kriteriju preglednosti, lahko bila prednost, a je uredniki eksplicitno ne izpostavljajo, eden izmed njih pa ji celo delno odvzame legitimnost, ko definicijo subkulture, po našem mnenju pravilno, poda izredno široko (str. 14). Čeprav so *Urbana plemena* tudi znotraj tega omejenega področja nekoliko površna ali celo ignorantska, pa nikakor ne smemo iti mimo dejstva, da je zbornik izpustil kar celo kopico subkultur, ki v omejnjeni pristrženi koncept ne sodijo oziroma so po naravi delovanja skregane s stilsko specifičnostjo, tržno zanimivostjo in/ali medijsko atraktivnostjo, ki jo izžarevajo *skaterji*, *rockabillyji*, *rockerji*, *raverji*, *lezbijke in gayi*, *heavymetalci*, *skinheadi*, *bikerji*, *punkerji* in udeleženci *balkan scene*. Podnaslov zbornika bi torej moral natančneje poudarjati spe-

cifično vkalupljanje pojma subkultura, ki ga skoz tekste odslukujejo skorajda vsi avtorji.

Oblikovno je zbornik *Urbana plemena* izredno razgiban, saj ne vsebuje niti ene strani, ki ne bi bila ozaljšana s fotografijami, ikonografijo ali ovitki plošč. Ti vizualni elementi po pravilu niso postavljeni v klasični maniri, ki poudarja primarno mesto tekstu, temveč se v tekst zarezujejo, ga lomijo, prebadajo in sekajo, tako da z vsiljivostjo napeljujejo k sklepu, da je za pričujoči zbornik vizualna plat popisovanja subkultur vsaj toliko, če že ne še bolj pomembna kot tekstovna. Pri izboru fotografij nas, če kakovost kot nepoznavalci pustimo ob strani, kaj lahko zmoti pretirana enoličnost, tj. ponavljanje istih prizorišč in dogodkov, kar je bržčas davek maloštevilčnosti fotografov, ki so bili pri projektu angažirani. Poleg tega pa si ne moremo kaj, da nas ne bi vznemirjalo protežiranje prispevka o rave subkulturi/sceni, ki ga je edinega doletela čast barvnega tiska, in to navkljub fotografijam, ki globoko zabredejo v pravkar omenjeno brezno stanovitnosti in enoznačnosti.

Pisni del *Urbanih plemen* odpreta dva uvodnika. Prvi, izpod peresa *Gregorja Tomca*, ki je o subkulturah v Sloveniji prvi začel pisati že pred leti, se osrednje teme zbornika loti na dokaj neobičajen način. *Teze o telesu*, kakor je njegovemu prispevku naslov, namreč odpirajo vprašanje povezave bioloških in kulturnih dejavnikov, ki vplivajo na izoblikovanje subkulturnih praks. Ob tem zagovarja izogib tako biologizmu kot hermetičnemu zazrtju v kulturne razlage družbenih pojavov in predlaga srednjo pot, za katero je značilno poudarjanje vzajemnega vplivanja biologije in kulture na posameznika. Tomc razume subkulturo generacijsko, v smislu mladinske subkulture, in zato tudi izpostavlja, da “bi neupoštevajoč posebnosti biologije težko celovito razložili visoko stopnjo agresivnosti in upornosti mladinskih subkultur” (str. 9) ter da “mladinska subkultura v zadnji instanci gnezdi v biološki mladosti” (str. 11), iz česar izpelje sklep, da je “človek pri štiridesetih letih lahko sicer ljubitelj tehno/rave glasbe, ne more pa biti pripadnik tehno/rave subkulture” (str. 11), ker glasbo ne dojema z “jajci”, temveč estetsko, se pravi cerebralno.